CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1998

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

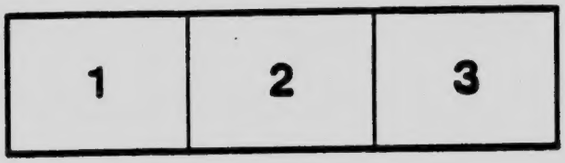

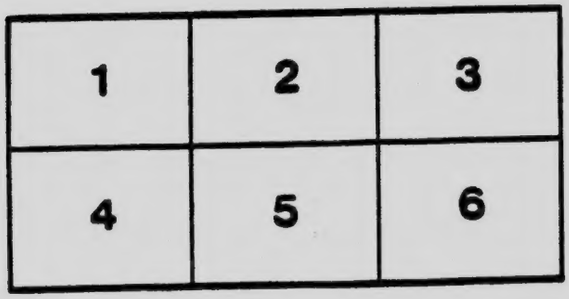

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

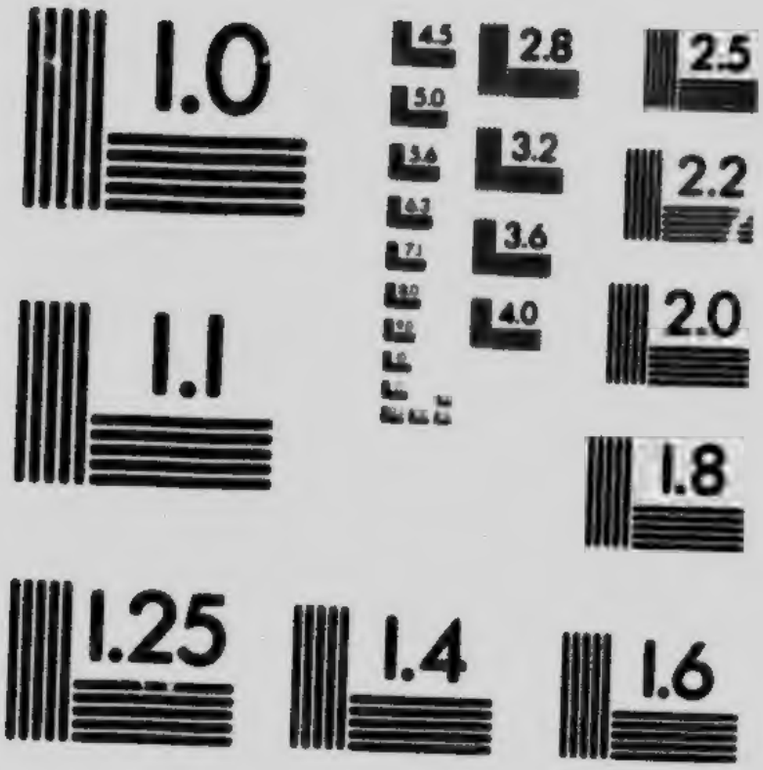

APPLIED IMAGE Inc
1653 East Main Street
Rochester, New York 14609 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

Why has the Ukrainian Metropolitan of Halic, Count Andrew Scheptycki, to suffer in Muscovite confinement?

By

Prof. Alex de Sushko.

Pourquoi le Metropolitain Ukrainien de Halic, le comte Andrew Scheptycki a-t-il souffrir comme prisonnier des Moscovites?

Par

ЗА ЩО

Галицький Митрополит

Андрей Гр. Шептицький

МУЧИТЬ СЯ

в московській неволи?

— Написав —

ПРОФ. ДР. ОЛ. СУШКО.

HUKELCP.

BX 4711
.695
S5
S8

ВІННІПЕГ, МАН., Р. Б. 1914.
З Друкарні „Канадійсько-Української Видавничої Спілки".
Технічну роботу виконав М. Рипальський.

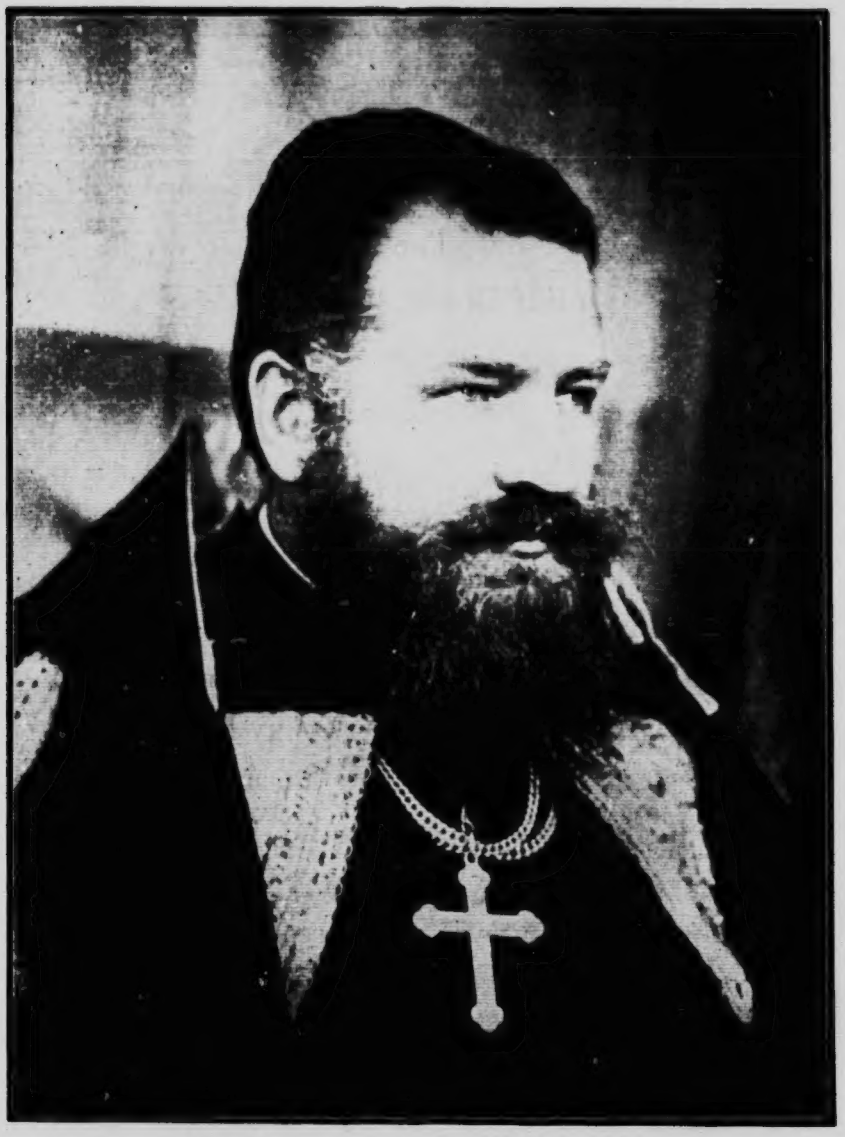

ЕКСЦЕЛЄНЦИЯ АНДРЕЙ ҐР. НА ШЕПТИЧАХ ШЕПТИЦЬКИЙ.
Галицький Митрополит, Львівський Архиєпископ, Епископ Каменця Подільського, Доктор св. Богословія, Права і Фільософії і т. д., і т. д.
ВЗЯТИЙ В МОСКОВСЬКУ НЕВОЛЮ В ВЕРЕСНИ 1914 Р.

Його Ексцеленция

Високопреосьвященний і Всесьвітлїйший

Кир

АНДРЕЙ АЛЕКСАНДЕР

граф на Шептичах

ШЕПТИЦЬКИЙ

Чина св. Василія В.

Божою Милостию і сьвятого Апостольського Престола Благословенєм Галицький Митрополит, Львівський Архієпископ, Епископ Каменця Подільського, Його Ц. і К. Апостольського Величества Тайний Радник, Член Австрійської Палати Вельмож, Член Сойму Королївств Галичини і Володимирії з Великим Князївством Краківським, Др. св. Богословія, Права і Философії

і пр. і пр. і пр.

родж. 29 липня 1865, рукопол. 22 серпня 1892, іменов. Станїславівським Епископом 2 лютого 1889, інтрон. 20 вересня 1889, іменов. Галицьким Митрополитом 31 жовтня 1900, вступив на престол 17 січня 1901 р.

ВЗЯТИЙ В МОСКОВСЬКУ НЕВОЛЮ

в вересни 1914 р.

HUKRDUP

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР. ШЕПТИЦЬКИЙ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ.

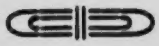

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР. ШЕПТИЦЬКИЙ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ.

Помолім ся й за Андрея
Нашого Владику,
Що пішов за нас до Курска
На муку велику.
Помолім ся за весь Нарід,
За всю Україну, —
Чейже Бог від нас відверне
Страшную руїну...

(З „Пісні про недолю Вітчини Івана Згури з Пено, Алта.)

Така вістка летом блискавки облетіла усі землї заселені українським Народом, облетіла весь цивілїзований сьвіт та дійшла згодом й до відома українських поселенців в Америці, викликуючи скрізь загальний жаль та смуток. .

Так отже стало ся... Се, чого ми так дуже бояли ся, перед чим дрожали та в що ніяк не хотіли вірити, — показало-сь нинї смертельно холодною й не імовірно грізною правдою: Голова нашої Церкви і загально узнаний Вожд Народнїй — в московській неволи! Ствердили сю страшну вістку усї старокраєві часописи, ствердила й Українська Невинна парляментарна Комісия в Відни, що перша сповістила цілий сьвіт про нове нещасте Українського Народу...

Сльози тиснуть ся на очи і руки опадають безсильно до долу... Нещасте за нещастем валить ся на наш бідний Народ і нацїя — здаєть ся .. тому не... Невжеж була би

се кара Бо: а за наші гріхи?...

* * *

"Де вівці — там і Пастир" — отсе були одинокі слова, одинока відповідь, яку мав знаменитий Владика для цивільних і військових достойників що ще в послідній хвилї старали ся наклонити його до утечі зі Львова. "Душу мою положу за вівці мої" — говорив спокійно та з чудною усьмішкою на устах — й високі достойники усували ся з поклоном найбільшої пошани на бік. лишаючи незнаній судьбі Божого Мужа...

* * *

І Він лишив ся в місті. Пережив заняте Львова Москалями, переніс з покорою знущаня дикої Татарви, що спльондрувала св. Юр. — та спокійно позволив вивезти себе в глубину Росиї...

Не перша і не послідня українська жертва крівавого царату...

"О. коби Всевишній додзволив мені принести Йому мою кров в жертві за мій бідний Нарід і мою мучену Церкву" — так молив ся нераз Митрополит Андрей в своїй безконечній ревности і відданю народній й церковній справі, — та ми молимо Всемогучого Бога, аби заощадив нам послідньої жертви та вернув нам в найкоротшім часї нашого знаменитого Пастиря і Вожда — із страшної московської неволї —

на тихі води,
на ясні зорі...

Всемогучий Боже! Аджеж вже ріки крови проляли наші найкрасші сини і доньки за Твою св. Церкву і Твій вірний Нарід... А за спасенє Митрополита Андрея заносить до Тебе горячі молитви весь український Народ...

* * *

А дальші скупі відомости про дорогого усьому українському Народови вязня, які від часу до часу продирали ся крізь желїзні замки московської тюрми, в летї ловила уся українська суспільність на обох півкулях нашої землї, дрожала за кождою невеселою вісткою та горячо бажала знаменитому Достойникови скорого визволеня з лютої московської неволї. А настрій, який в тім часї панував в усїх широ - українських часописях Канади й Злуч. Держав без виїмку, ілюструють найкрасше слїдуючі новинки вибрані з 44 і 45 ч. ч. "Канад. Русина".

ЖИТЄ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ГР. ШЕПТИЦЬКОГО ЗАГРОЖЕНЕ.

Петроград. Гр. кат. унїятський Архиепископ Митрополит Андрей гр. Шептицький засланий Москалями до Нижнього Новгорода над Волгою, отримав дозвіл виїзду до Курска, що є положений більше на полудни.

ЗДОРОВЛЄ МИТРОПОЛИТА Є ДУЖЕ ЗАГРОЖЕНЕ І ЗАХОДИТЬ НЕБЕЗПЕКА, ЩО ОСТРИЙ РОСИЙСЬКИЙ КЛІМАТ МОЖЕ СПРИЧИНИТИ СКОРУ КАТАСТРОФУ.

* * *

Так отже осягнула Москва своє: житє нашого найдорозшого Митрополита, нашого Батька і Вожда народнього, загрожене дуже а дуже поважно. Відомо загально, що Митрополит Андрей нездужає зда вна на ноги. Три рази перехо див він смертельні недуги, три рази завдяки пильній опіцї лїкарів і приятелїв, виратовувано Його з обнять смерти, — та вжеж чи удасть ся вратувати Його нинї — далеко серед мос ковських пущ й далеко від умілої лїкарської помочи, се справдї може нас дуже а дуже непокоїти. О, коби Всевишній глянув ласкавим оком на свого вірного слугу й великого мученика за український Нарід...

* * *

Часописи, які прийшли до Америки з Росії, доносять про виїзд митрополита ґрафа Шептицького до Росії ось-що:

"Курською дорогою через Москву переїхав галицкий митрополит, ґраф Андрій Шептицький. Митрополита заслано було до Нижного Новгорода, але він, користаючи з того, що власти лишили Йому до вибору місця пробуваня, заявив, що бажає переселити ся з Нижного Новгорода до Курска. До Курска вислано його під скріпленим конвоєм російських жандармів." (Місто Курск лежить на полудне від міста Москви, а на північний схід від Києва).

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ҐР. ШЕПТИЦЬКИЙ В МОСКОВСЬКІЙ НЕВОЛИ.

"Остдейтше Рундшав" містить таку допись з Відня під датою 16. м. м.:

"Після відомостий з Кракова з дня 12 вересня військові власти зложили з уряду архи-

епископа гр. Шептицького, який не хотів опустити Львова разом з уступаючими австрийськими військами."

Вістку ту доповняє віденська "Райхпост" відомостями, отриманими від наших послів, що живуть у Відни на еміґрациї.

"Коли вже — читаємо там — стали числити ся з можливостию опорожненя Львова австр. армією, не занехано намовляти Митрополита, аби разом з військом опустив Львів.

Одначе Митрополит відповів:

"Де вівці, там мусить бути і пастир, — не можу отже під жадним услівєм, хочаби і смерть мені грозила, опустити мойого стада і мойого Народу."

Звернули ся навіть до президента міністрів і до міністерства війни в цїли ужитя інтервенциї намісника і команданта корпусу, аби Митрополита змусили евентуально навіть проти Його волї опустити місто.... одначе нїчо не помогло... **Для православної Росиї є наш Князь Церкви типом переконаного Українця і ворога московського православія. Ми** зі своєї сторони зробили усе, що було в нашій силї, аби не видати Його в московські руки".

Аби чимнебудь виправдати перед культурним сьвітом свій азийсько хуліґанський й нелюдсько брутальний поступок, пише московський урядовий орґан "Новое Время" про причини арештованя Митрополита Андрея осьтакі очевидні брехнї:

"Особливу ревність оказав унїятський львівський митрополит Андрей ґр. Шептицький. Він урядив на площі св. Юра врочисту Службу Божу й сам накликував до вірности Габсбурґам й прокляв "Москалів". За його гроші були зорґанізовані з місцевих україноманів - мазепинців кадри стрільців - охотників що мали з унїятських церков стріляти до російських військ. Після тих його вказівок арештовано всїх місцевих "русских" людий, що не зрадили своєї народности. На передодню упадку Львова устроїв митрополит ґраф Шептицкий штуку, якою зачудував усе місто. Іменно заімпровізував у себе в митрополичій палатї ревізию австрийських властий. Австрийцї найшли нїби то в нього папери,

компромітуючі його з причини зносин з російськими військами. Митрополит і його палата були окружені жандармами. Але російські власти війшовши до міста зрозуміли зараз ту комедию. Митрополит ґр. Шептицький зістав зараз арешований і під сторожию відставлений до Київа, де буде відповідати за долю тих 6.000 нещасливих галицько - руских родин, яких живителів арештували Австрийці наслідком денунцияций і вказівок Його помічників і яких або повішено, або вивезено до Лінцу і инших тирольських казамат."

Що — очевидна річ — в повисших елюкубрациях нема й одробини правди, про се й не треба згадувати. Московська дич хотіла конче позбути ся знаменитого провідника усього українського Народу й галицької гр. кат. Церкви — й сього доконала.

Не перший се і не останній акт варварського насильства азийської Москви супроти українського Народа!

Та вжеж ми віримо в Божу всемогучість та в незглубиму Божу справедливість, а разом з тим і віримо сьвято, що наступить колись день заплати за усі муки і всі катованя які протерпіла наша Вітчина від московського деспота, — наступить день кари для лютих катів і день радости для вольної України, віримо, що вже незабаром разом з своїм Вождом і Князем

помолять ся на волї
невольничі діти...

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ҐР. НА ШЕПТИЧАХ ШЕПТИЦЬКИЙ.

е без зворушеня переступаєть ся поріг старосьвітського гнїзда преславного роду Шептицьких, якого судьба так тїсно сплела ся з історією України Руси: зразу відчуваєть ся чудну атмосферу переповнену у щерть сердешним пієтизмом для давно минулих віків славної родинної традициї, та їх дорогих памяток, атмосферу серед якої — так здаєть ся — бренить ніжний шепіт щирих молитов та дружнїх розмов предків, чути — здаєть ся — аж до шпіку ту дивну, таємну та невидиму струю, яка містичним ланцухом вяже теперішність з минувшістю, з колишньою славою і бадьорістю давних поколїнь... Здаєть ся тобі, що ось-ось за хвилю відчинять ся двері, а в тихі сьвітлиці, сповиті таємним сумраком, війдуть поважним хороводом дивні постати у жемчужних мітрах та золотистих омофорах... величне товариство архимандритів і владик із роду Шептицьких, з усїм їх пишним та византійсько розкішним супроводом.

Серед такої то атмосфери ріс та виховував ся дотеперішний гр. кат. Галицький Митрополит Андрей, четвертий з черги із свойого роду на галицько - київськім митрополичім престолї, а шестий з Шептицьких, коронованих золотою владичою мітрою.

"...Я з діда і прадіда Русин, церков нашу і сьвятий наш обряд цілим серцем полюбив і справі Божій посьвятив ціле житє... А днесь перший раз відзиваючи ся до вас тим моїм пастирським листом, хотів би я, дорогі братя, не лиш переслати вам слово найщирійшого мого привіту, але зараьом і відкрити перед вами ціле моє серце і всю вітцівську любов, котру Христос вложив в мою душу... І я би вже днесь бажав, коли би воно було можливе на сім сьвіті, щоби між вами не було терпіня, не було біди; щоби ви всї — всї до одного, чи ви старі, чи молоді, чи учені, чи неписьменні, чи убожші, чи богатші — щоби ви всї були і на сім сьвіті і на віки щасливі. Я би хотів обтерти всї слези з очий тих, що плачуть, потїшити кождого, що сумує; скріпити кождого, що слабий; уздоровити кождого, що хорий; просьвітити кождого, що темний, я би хотів стати всім для всїх, щоби всїх спасти... І я днесь з Апостолом повтаряю, — а Бог сьвідком, повтаряти могу: Нехай днесь умру, нехай і в вічности не зазнаю щастя, нехай буду відлучений від Христа, коби лише ви, братя мої по крови, були спасені... Бо так вас люблю, що радо готов я вам подати не лиш Божу науку, але і душу, житє своє, бо ви мої возлюблені."

Ось такою була перша бесїда новопоставленого трийцять і чотиролїтного станїславівського епископа Андрея до своїх вірних і сьвященьства памятного року 1899. Було се в повнім значіню того слова "ісповіданє віри" молодого, а вже так високого достойника, ясна проґрама будучого житя і працї для рідного народа, — публична щира і необлудна сповідь перед вступленєм на тернистий шлях апостольства, мужеське слово нащадка лицарських предків.

"Братя мої милі, — говорив дальше молодий Епископ, — коли любите свої дїти і свій нарід, коли дбаєте о щастє і здоровлє, жийте морально не убивайте самі себе, не убивайте своїх дїтий, не марнуйте неморальністю основних фізичних сил народних". І він накликував дальше, аби нарід жив морально і тверезо, аби тримав ся разом, а передовсїм тримав ся своєї землицї та не випускав її зі своїх рук. "Лучіть ся

разом, — кидав в народ нечувані з того місця кличі — заводіть по ваших селах крамниці християнські, шпихлїрі громадські, і всякі инші пожиточні установи... Здобувайте собі просьвіту... закладайте по селах читальні, захоронки для дітий, дбайте о се, щоби діти ходили до школи... Бо до богацтва суспільність не дійде без правдивої просьвіти і без неї легко то, що має, стратить. Длятого то справедливо люди цінять собі науку і просьвіту... Нарід, що має учених, здобуває собі у инших признанє і честь і люди з ним рахувати ся мусять."

А як чудно просто та ясно, а при тім як пророчисто промовляв Преосьвященний Андрей до учителів:

"Ви, говорить він, що працюєте безпосередно над вихованєм молодіжи, старайте ся о просьвіченє їх розуму, но не менше о ублагороднене їх сердець. Давайте молодіжи таку просьвіту, котра би їх научила не лиш теорії, але також й практики житя. Учіть їх жити. Звертайте їх бажаня й охоту до того, що є підставою богацтва і сили народної. Нехай вже молоді діти учать ся любити свою землю, нехай учать ся діти при ній працювати. Нехай будучі поколїня возьмуть в свої руки торговлю і промисл, бо слабою завсїгди є суспільність, що свого промислу не має; убогою суспільність, в котрій торгують чужинці. Не ся суспільність щаслива й богата, що має численних теоретиків, але ся, котра в кождім напрямі сама собі вистарчає. Виробляйте в молодіжи самостійність, індівідуальність, учіть їх на себе більше числити, ніж на других, не оглядати ся на поміч правительства і краю, але власною ініціятивою доробляти ся самостійного биту.

В молодіж, поручену вашій опіці, вщіпляйте сильні пересьвідченя християнські, учіть їх бути добрими Християнами. Показуйте їм, як віра опирає ся на розумі, дбайте о то, щоби собі віру цінили, щоби її розуміли і щоби після неї жили. Памятайте, що як моральність в житю, так в науці кождій, віра має бути провідним сьвітлом чоловіка. Памятайте що не до самих сьвящеників катехитів належить моральне вихованє молодіжи, але до всїх, котрі мають якийнебудь у-

діл в вихованю, — а що пересьвідченя релігійні, віра, є підставою морального вихованя. виробляйте в молодих почуте правости і совісної праці. Бо коли дитина не привикне від молодости до совісного сповнюваня обовязку, коли не привикне до правости, легкодушно й безсовісно буде колись чужими грішми розкидати. Нехай від молодости учать ся шанувати себе самих, нехай за встид собі уважають всяке нарушене чужої власности, чи то воно буде простою крадежею, чи нечесною спекуляцією, чи безсовісним занедбанем обовязку зглядом других.

А передовсім давайте добрий примір молодіжи своїм власним поступованем. Примір, чи злий чи добрий, се також научане, а научане без порівнаня вимовнійше чим слова."

Та чи маю переписувати усе те чудове послане? **Любім всї своє** — говорить на прикінці Епископ Андрей, — **свого тримаймо ся і про своє дбаймо, але стережім ся ненависти бо ненависть, се чувство нехристиянське. Стережім ся і між собою ненависти і роздору, злишної партійности; скупляймо свої сили, бо сили розділені є завсїгди слабі"**, — та кінчить се не бувале іще на Руси послане чудовим старозавітним благословенем:

"Благословен ти (народе мій любий) в місті. і благословен ти на селї; благословені діти твої і плоди землї твоєї: благословені стада волів твоїх і череди овець твоїх. Благословені шпихлїрі твої. Благословений ти, коли виходиш і благословений поворот твій... Нехай Господь пішле благословене на твої комори, і на все, на що тілько положиш руку свою на земли, котру Господь Бог твій дав тобі. Нехай поставить тебе Господь Бог твій своїм народом сьвятим... Й най Господь Бог твій благословить тебе в родині твоїй й в прибутку твоєї худоби і в плодах землї твоєї.. Нехай отворить тобі Господь сокровище своїх дібр. небо. щоби воно зрошувало дощем ниви твої в догідний час. най благословить всї діла рук твоїх..."

Такий був перший публичний виступ Преосьвященого Андрея, а Бог сьвідком і всї ми. що глядїли ось вже пятнайцятий рік на Його працю. бачимо нинї добре. що своєї присяги.

зложеної на самому вступі своєї апостольської праці, Він вповні дотримав, та ні на волос не відступив від ясно зачеркненої тоді проґрами, хиба що протягом літ її розширив і поглубив ще більше, а іменно з тою хвилею, коли дня 17. I. 1901 р. засів на митрополичім престолі у Львові.

Бо після слів — наступили діла: широким руслом поплила праця, що обіймала усі поля нашого житя-бутя в першому десятилітю нового століття, праця невпинна та вичерпуюча, енерґічна та плянова, — а при тім націхована горячою любовю "нашої наймилійшої Вітчини" і народу та безумовним відданєм кат. Церкві. Величию тої праці будить Високопреосьвященний Митрополит загальний подив — навіть поза границями нашого краю, хоча Він сам у своїй шляхотній встидливости душі нераз "зі страхом питаєть ся себе самого: чи сповнив я свої обовязки? Виджу много справ зачатих, а не докінчених, много даних обітниць, ще не сповнених, много нових і конечних порядків, на котрих ані часу, ані сил — видаєть ся — не стало"... Бо Робітник се незвичайний. ум високий, гадки вірлині, погляд далекий — ґеніяльний, почутє відвічальности — глубоке. "Я бояв ся уряду епископа передовсім тому, бо є річию страшною відповідати перед судом Божим за спасенє тисячів людий... А обовязки свої так понимаю, що не лиш для вірних, що тепер жиють, маю з дня на день працювати і зробити все, що лиш в моїй силі, — маю обовязки і для будучих поколінь... Щось зділати для Церкви і народа... се для мене такі діла довершити, котрі би і пізнійшим поколіням служили; працю для будучности уважаю за річ сто разів важнійшу, як все, що можна для хвилї теперішної зробити. Маємо тепер класти в орґанізації християнській нашого народа ті цеголки, на котрих наслідники наші будуть будувати. **Від праці нашої теперішної залежить будучність нашої Церкви і Народа.** Обовязки не сповнені тепер кроваво відбили би ся колись, а наслідники, наші діти, могли би нас колись проклинати.

А попри все те — "**в кождій праці і в кождім слові... я шукаю лиш добра народа** зглядом котрого почуваю ся до важних і сьвятих для мене обовязків. Ті обовязки вкладає на

мене не лиш моє становиско митрополита, але і торжественна присяга, зложена в день вступленя в монастир, що буду для добра руської суспільности по силам працювати, а найбільше власне пересьвідченє, котре мене ставляє в ряді горожан патріотів, з котрих хотів би я бути найліпшим."

Як отже бачимо — перед нами станув муж незвичайної величи і шляхотности духа і серця, муж не сучасної хвилї, що захоплюєть ся дешевими а безвартісними успіхами дня: се муж, що пророчим зором глядить в будучність та ставить трівкі основи, "на котрих наслїдники наші будуть будувати" — муж епоховий.

Треба признати — так не промовляв до нас іще ніхто із Його попередників, ніхто не відкривав перед нами так широких горизонтів, але при тім — й ніхто, попри гарні слова не розвинув так величної, широкої та так хосенної діяльности на всїх полях нашого житя для загального добра.

А поле праці було широке. Нарід занедбаний та темний ставав ся предметом торгів і несовісної експльоатації чужих і своїх, серед інтеліґенції приймали ся нездорові кличі імпортовані з заграниці, культурний та моральний рівень духовенства обнизив ся значно, артистична й літературно-наукова продукція була нужденна, польсько - руські відносини комплікувались з дня на день, атмосфера в краю ставала душною та нездоровою, а до того всього — прилучила ся іще безпардонна, брутальна та просто цинїчна руссофільсько-православна аґітація. А тут ще й українська еміґрація витягала руку та чим раз голоснїйше кликала ратунку! А супроти усього того стояв наш Архиєрей — можна сьміло сказати — сам один, не маючи біля себе буквально нї одної душі, яка подала би Йому дружню помічну руку на тернистий шлях важкої праці. Прийшло ся отже іти одинцем, на перебій, та починати усе "аб ово", виховувати собі робітників на великеє жниво, — прийшло ся справді "класти основи".

І Він пішов. Праця почала ся від народу. Візитації і місії, проповіди і сповіди, пастирські писаня і цїлі розвідки, науки і ради, напімненя і батьківські погрози — усе те зробило в короткім часї Митрополита Андрея постатию серед наро-

ду незвичайно популярною та улюбленою. Нарід здрігнув ся. "Самісте виділи — говорив Митрополит до своїх улюблених Гуцулів — що не желував сми для Вас анї сил, анї здорове. Єк міг — чесом і захриплим голосом — проповідавсми Вам слово Боже. Ви охотне слухали моєї бесїди і бралисте собі єї до серця. Через це ми си так обопільне пізнали. так си щиро полюбили, тілько золотих ниток любви понасновувало си між мнов а Вами, що певне приймете від мене радо і це письмо, котре вам здалека посилаю". А се, що говорив Митрополит до своїх "улюблених Гуцулів", се може він сьміливо сказати до усього нашого народу не лише в Галичинї, але і на еміґрації: в Боснї, в Зєд. Державах, Бразилії і Канадї. Пророчистим сьвідоцтвом усього того є поважне число чудових мовою і змістом пастирських листів, яких оголошених лише друком у нас під руками понад 50! А є між ними справдїшні наукові розправи, в яких обговорюють ся не лише питаня чисто церковно - релїґійні, але й дражливі квестії суспільно-полїтичної закраски, націховані все рідким тактом, глубоким розумом, знанем та оригінальністю, а при тім чудною безпретенсіональністю, недостачію усякої пересади, естетикою та культурою вислову, щирістю гадок, вражінь та почувань. Не диво отже, що якась дивна міць і сила переконаня пливе в душу читача із тих незрівнаних писань Митрополита Андрея та каже клонити низко голову перед Його могутною постатию Учителя, Апостола, Пророка. І сьміливо можна сказати, що не було у нас в останнїх часах нї одної такої поважної хвилї, в якій би не забрав свойого розважного слова наш Митрополит, без огляду на се, чи се була справа народньої моральности і релїґійности, чи народньої культури і просьвіти (унїверситет, Маркіянове сьвято) чи вкінци народньої економії (квестія соціяльна) або народньої полїтики (вибори Поляки гр. кат. обряду, конскрипція, руссофільсько-православна аґітація...)

За тим, а може рівночасно пішла праця над піднесенем духовенства. Реформа львівської духовної семинарії, висилане десятків молодих богословів на висші студії за границю усунене непотизму і протекційности при обсадї високих цер-

ковних становиск, горячі й повні батьківської печаливости і любови заклики духовенства до солідарности і морального підненесеня, ба — зазиви до сьвятости і апостольства, а навіть до поготівля на труди, муки і смерть при недалекій праці над зединенем восточних церков — усе те електризує духовенство та каже йому глядіти з подивом на свойого великого Провідника, бути готовим віддати за нього радо житє і душу. В слід за тим пішла реорґанізація Чина Сестер Василіянок і Служебниць, креоване Чина Студитського. Правда — мало хто усе те бачить, але очевидці знають, що усе те, се якраз частина тих трівких основ, на яких нащадки будуватимуть непохитну будівлю красшої будучности.

Та на тім не конець. Брак культури і культурности, недостача людий на полі артистичної та літературно-наукової продукції, брак характерів і людий ідеї та чину — усе те непокоїть Достойного мужа та каже Йому і тут класти цегли під трівкі основи красшої будучности, а не вдоволяти ся паліятивами, або проблематичної вартости успіхами хвилї. В слід за тим повстає "Вакаційна оселя" для дітий в Милованю, рільничі школи в Коршові і Замарстинові, щедрими дарами запомагаєть ся рік-річно учеників середних шкіл, княжими жертвами в грошах і землї спомагаєть ся наше Руське Товариство Педаґоґічне, а іменно Бурсу тогож Товариства, креуєть ся Санаторію українських медиків в Підлютім, висилаєть ся за границю на висші студії що найталановитійших наших студентів університету, щедрими підмогами даєть ся спромогу здобувати собі високу артистичну культуру цілим десяткам наших молодих малярів, різьбарів та сьпіваків, робить ся енерґічні заходи біля креованя нашого університету та міліоновою жертвою ставить ся на ноги "Національний Музей", який має не лише дати захист неопіненим памяткам нашої старинної культури і штуки, але також стати осередком і місцем праці учених дослідників нашої старини в цїли відшукання і обнови ідеалу нашої рідної штуки і стилю — на основі нашої сьвітлої артистичної традициї. Носить ся також з гадкою креованя великого наукового Інституту, в якім виховували ся би і працювали учені дослідники прецікавої культури

рідного нам Сходу — під проводом учених европейської слави, стягнених до Львова з усіх культурних центрів Европи... Та вкінци, чиж можна відгадати супроти того усього, що уже Митрополит Андрей зробив для двигненя нашої національної культури, кудою і як далеко пішов би Його творчий ум і ґеній? Одначе і так поза усім тим лежать неоцінені іще належно трівкі здобутки Впреосьвященого Андрея на полї нашої економічної праці, про що богато могли би сказати наші провідники економічної роботи в краю й наші економічні інституциї. Не згадуємо вже про Народну Лїчницю у Львові, про стотисячну фондацію і записи в Станїславові, монастир в Склинові, цінні фондації в Тернополи, на Буковинї, в Боснї, купно Зарваниці і двору в Замарстинові — та вкінці про чимало такого, про що не доходять нїякі вісти до публичного відома.

Памятав також Митрополит Андрей і про своїх бідних й забутих усіми вірних Русинів - Українців в Канаді. Бо коли ми перед лїтами почали були слати до Львова листи за листами, аби наші братя в старім краю змилували ся над нами та подали нам в Канаді помічну руку, посилаючи нам українські книжки, часописи, а там учителїв а головно сьвящеників, пару лїт наші благаня лишили ся без всякого відгомону. Не чули наших просьб і в св. Юрі. Правда — саме тоді переживала наша Церква в Галичинї тяжкі переломові часи (після смерти Митрополита - Кардинала Сильвестра Сембратовича й за короткого правлїня пок. Митрополита Юлїяна Куїловського), — та вжеж скоро лише на митрополичім престолї засів наш знаменитий Архієрей Андрей, усе змінило ся до непізнаня. Листам наших людий з Канади посьвятив Він дуже пильну увагу, читав їх дуже уважно та журив ся днями і почами, як би то нам бідним помочи як найборше і як найвидатнїйше. Писав сам власноручні листи до Канади і до Злучених Держав, вивідував ся в кождого, хто лише приїхав до старого краю з Америки, про відносини в Канадї та почав і взивати своїх сьвящеників, аби хто може посьвятив ся службі рідних братів в Канаді. На жаль на горячі просьби Митрополита не відкликав ся нїхто, — можливо, що усї бояли ся далекої і невідомої нікому Канади. Прийшло ся радити и-

накше. Сам Митрополит засідає отже до праці та пише для нас чудову книжочку під заголовком: "Правди віри" (1902 р.). Що се була за книжочка, про се сьвідчить найкрасше то, що вона розійшла ся між нами ь дуже короткім часї в кількох виданях, та ще й показуєть ся потреба нового видання. Після того післав нам наш знаменитий опікун о. місионаря — раз, другий і третий (два рази о. Вас. Жолдака, а третий раз пок. о. Бариша; не згадуємо вже про ВПр. о. Протоігумена Філяса; висилав нам також відомого галицького діяча на поли народнього шкільництва о. Ваня, та сей — на жаль — не відважив ся загостити до нас), — а вкінци не зважаючи зівсїм ні на своє не міцне здоровле, ні на просьби лі[illegible] родини — всїв на корабель та загостив сам до нас, аби [illegible]сто приглянути ся нашим гараздам, пізнати нас і наші [illegible]еби та так [illegible] подбати про все те, що нам потрібне для нашо[illegible] духовного й национального істнованя в Канаді.

Гостини нашого найдорозшого Гостя у [illegible]ас памятного 1910 р., не забуде з нас ніхто до смерти. Жиють жеж наші славні фармері, які 50 миль ішли пішки з недоступних [illegible]колиць, аби на власні очи поглянути на незвичайного Гостя. Ми всї витали Його у [illegible] як справдїшного князя і [illegible] нашого Народа та тїшили невимовно й тими [illegible] найглубшої пошани, які оказували Митрополитови Андреєв[illegible] [illegible], осліплені просто блеском незвичайних п[illegible]кмет Йо[illegible] і характеру. Правда — у Ванкувер наші социялїсти [illegible] знаменитого Достойника, нехтуючи тим самим [illegible]мітивні права гостинности, які навіть дикинами шанують [illegible] — та вжеж як чудовими словами простив їм Митрополит А[illegible]рей їх нерозважний поступо[illegible] про се нехай служить отсе місце в його другій прегарній книжочці посьвяченій рівнож нам "Канадийським Русинам" (Жовква 1911 р.).

"За зле не маю тим бідним збаламученим хлопцям їх поступованя. Не лишень давно їм з цілого серця відпустив, але навіть анї найменшої хвильки немав я до них урази. Жаль менї було, що я через те не міг зробити в Ванкувері того, по що приїхав, що ледви кількох людий міг висповідати і міг Боже слово проповідати лиш тим не многим. А з другої сторо-

ни я цілим серцем тішив ся, що міг бодай троха потерпіти для Ісуса Христа, котрий за мене проляв Свою кров. А тішу ся еще і для того, бо з того приміру хиба кождий переконає ся, що социялізм не веде до доброго, коли веде до такої ненависти Божого слова і тих, котрі хотять Боже слово людям проповідати."

Нехайже у непамять піде усе те, що прикрого дізнав наш високий Гість в часї свойого побуту у нас... За се сьміливо скажемо, що Його найдорозшої гостини у нас ми не забудемо ніколи та що Його золоті слова, які Він лишив нам в дарунку у своїх численних проповідях на безмежних просторах Канади від Галіфаксу аж до Ванкувер, — западуть глубоко в наших серцях і не завмруть там ніколи, — поки нашого житя стане. А Його чудові книжочки, писані Ним для нашого добра і нашого спасеня Його власною рукою, стануть для нас другим Евангелием, яке ми сами читати.. ...мо з найбільшою пошаною та перекажемо нашим дітям, внукам і правнукам, як найчистійше жерело чудових наук та вказівок для ратованя і захованя українського племени в новій нашій Вітчині.

Остаточним вицьвітом горячих змагань Митрополита Андрея в цїли поліпшеня нашої долї було виєднанє для нас у св. Апостольської Столиці гр. катол. Епископа. Як відомо—заходи Його увінчали ся як найкрасшими успіхами і нинї ми тїшимо ся нашим знаменитим Епископом, Високопреосьвященним Архієреєм Н. Будкою і як нашим Найлїпшим духовим Батьком і як Божим Вибранцем, який у всїх кроках Свойого важкого Апостольського званя старає ся іти слїдами свого знаменитого Зверхника — в тій кріпкій надії, що дорога самопосьвяти і найревнїйшої апостольської працї серед вірних Українців запровадить найпевнїйше до красшої долї рідного Народа.

Про креованє гр. катол. української Епископії в Зединених Державах рівнож заходами Митрополита Андрея вже й не згадуємо. Не згадуємо також і про Його дальші заходи в цїли креованя такої самої Епископії в Бразилії: велика війна, а вкінци й брутальне арештованє знаменитого Архієрея й ви-

везене Його в глубину Росії знівечили усї Його великі пляни й замисли...

* * *

Мілїонер в латаній шатї.

Змалювати в повні ідеально гарну й ангельсько шляхотну постать Митрополита Андрея — се вдячна задача будучого Його біоґрафа й ученого історика. Та вжеж і наш скромний образ знаменитого Архієрея не був-би можливо повний коли би ми не кинули жмінки сьвітла іще на один бік ґенїяльної Його псіхе (душі), а іменно на Його небуденні здібности економічно - адміністрацийні.

Економічно-адміністрацийне підготовлене виніс Митрополит вже з родинного дому з під руки свойого бл. п. Вітця, людини великих прикмет духа і серця, що славив ся не лише щасливим власником прецїнних зборів української й польської старини, але й ощадним мудрим і знаменитим адміністратором своїх великих родинних посїлостий в Галичинї й Росиї. Підготовлене се стало опісля високому церковному достойникови в великій пригодї при економічній управі просторих дібр галицької гр. кат. Митрополії.

Добра теперішної галицької Митрополії — се скромні останки колишнїх велико - панських посїлостий, дарованих перед сотнями лїт галицькій Епископії ще нашими галицькими князями. Після упадку галицько - волинської держави (1340 р.) польське правительство стало полегка відбирати галицькій Митрополії її земські посїлости та надїлювати ними згодом засноване латинське архиепископство... Згодом галицька Митрополія, зглядно епископство підупало цїлком, а відновлене з початком 16-того столїтя з трудом почало доходити давних прав й збирати затрачені добра... В многоважних тих змаганях положив найбільші заслуги зі всїх галицько-львівських Владик Епископ Йосиф Шумлянський (ум. 1708) та перший галицький Митрополит під австрийським правлїнем Антін Анґелович (ум. 1814 р.). Третим з черги великим помножителем економічної сили галицької Митрополії є безперечно Митрополит Андрей Шептицький.

Завдяки Його заходам добра Галицької Митрополії поважно зросли, а крім того завдяки незвичайно мудрій адміністрациї, якої усі нитки зібрав Він з самого початку свойого правління на сьвятоюрськім митрополичім престолї у своїх руках, доходи з усїх дібр Митрополії зросли скоро так енормно, що старенькі сьвятоюрські крилошани, які були сьвідками економічної управи добрами Митрополії ще покійними Сембратовичами й Литвиновичем, не хотїли просто вірити власним очам. Показало ся іменно, що митрополичі добра, які прим. таким Сембратовичам могли дати лише дуже скромні річні доходи, під умілою управою Митрополита Андрея приносили в останних кількох роках **пів міліона корон річного доходу.** Була се сума, що чудувала усїх стареньких крилошан, — та не впроваджувала в захват... одного Митрополита Андрея...

Бо вжеж тисячні справи першорядної ваги для усього нашого народного житя, якими — сьміливо можна сказати. кермував Митрополит Андрей при помочи найкрасших наших передових людий того рода як др. Евген Олесницький. Др. Кость Левицький, пок. Др. Тад. Соловій, проф. Ів. Левинський, Михайло Павлик і чимало инших, тисячні справи, яких кінцї навязували ся та розвязували ся у Львові, Відни. Римі, Київі та Петербурзї — не змогли відвернути уваги того ґеніяльного ума й від звичайних економічних справ адміністрациї митрополичих дібр...

Чому?

"Міліонів нам треба!" — говорив нераз Митрополит Андрей в кружку приятелїв, зажурений сердечно великими грошевими потребами, яких домагали ся все сьвіжі і сьвіжі народні інституциї й орґанізациї, покликані до житя нераз Його власним ґеніяльним умом й Його грошевими засобами.

"Міліонів нам треба" — говорив все та кожду вільну хвилину посьвячував нарадам над способами піднесеня старих доходів й придуманєм нових жерел доходів... І кількож то безсонних ночий перейшло Йому так на того рода нарадах в товаристві таких знаменитих наших економістів як пок. Др. Тадей Соловій, Крилошанин і суспільний діяч Тит Вой-

наровський, Казимир і Лев ґрафи Шептицькі... Не диво отже, що і доходи Митрополії зростали з року на рік, — а тим самим й зростав наш народний культурно - економічний доробок.

Треба ж бо іменно знати, що Митрополит Андрей заходячись біля побільшеня доходів своєї Митрополії був лише пильним тимчасовим адміністратором тих дібр, який з пів міліонового річного доходу з них лишав на своє утримане стільки, що не мав за що справити собі конечної одежини та все ходив в латанім, — за се весь великанський той дохід (як на наші відносини) віддавав в цілости через руки свойого знаменитого друга і дорадника, о. Тита Войнаровського, на ріжні наші народні інституциї й орґанізациї...

*

Зваживши сказане, гляне може не один з нас трохи иншим оком на наш национальний розвиток останніх десяти літ, ніж до тепер глядів та зрозуміє може не одно, про що не місце і не пора тут згадувати... Загально дивлячись скажемо сьміло, що в знаменитім мученику царського деспотизму який може ось-ось догасає у непривітній курській тюрмі, втратила Галичина й втратив весь український Народ великого Вибранця Божого, великого народного Провідника і Вожда, — справдішного Мужа Божого Провидіня, — **Мужа не до заступленя.**

Се Божий чоловік, Муж сьвятий, який для свойого Народу посьвятив усе своє житє, який і готов понести за той Нарід найстрашнійші муки.

* * *

Ось так представляєть ся, на жаль — побіжно лише шкіцована нами діяльність Митрополита Андрея як Епископа, горожанина і патріота. Як бачимо одначе — праця ґрандіозна і вже тепер богата цінними результатами, хоча і особа самого Робітника стоїть десь далеко поза усім тим — сповита серпанком благородної встидливости висококультурної душі, яка не торгує своїми почуванями і ділами та не виставляє себе на публичний вид і не жадна голосного призна-

ня та вдяки. Одначе, як звичайно на сьвіті — було між нами чимало і таких, що з самого початку відносили ся до особи і праці Достойного Ювилята підзорливо, недовірчиво, а часами навіть з явною ненавистю. Ба, дійшло навіть до того, що нашого Найдостойнійшого Архієрея названо "зрадником Валєнродом"!...

Причини недовіря "своїх" — були ріжні. Свої заховували резерву раз з огляду на національну атмосферу, серед якої Митрополит Андрей зріс і виховав ся, не звертаючи зівсім уваги на традицію роду і не бажаючи зівсім ввійти в псіху Архієрея, а друге з огляду на ту традиційну недостачу довіря Русинів до своїх попередних єрархів, які рідко заслугували собі того довіря а зрештою і не дуже дбали про нього. Одначе думаємо, що була ще й третя причина спорадичного нашого недовіря до Митрополита Андрея, а саме певного рода псіхічна недуга деяких кругів нашої суспільности, яка всіх і вся підозріває та з недовірєм відносить ся до слів, вважаючи слова середником до закриваня дійсних гадок і замірів. Та чиж можна видумати більший абсурд, як підозрівати хрустально чисту душу Митрополита Андрея в колізії слова і чину?!

Та вжеж на терне і камінє, що котили ся під Його ноги протягом усього часу Його діяльности Він не оглядав ся: ішов вперед тернистою дорогою посьвяти і самовідречення та працював невтомно для культурного та економічного відродженя свого народа. А зваживши усе те, треба подивляти Його безконечну доброту і віру у свої сили та конечну побіду добрих прикмет людий; не диво отже, що ішов Він неначе той велит з казки — нераз по острих і колючих скелях людської злоби, глупоти та нікчемности, з кріпкою вірою в животність і побіду голошених ним ідеалів. І ні одного оклику знеохоти зневіри, а бодай протесту людини нераз тяжко обидженої в її найсьвятійших почуванях ніхто з уст Його ніколи не почув, — а зраненого серця і роздертої душі великого провідника і патріота — ніхто із смертних не бачив...

В приватнім житю Митрополит Андрей — се в повнім значіню слова чоловік. Золоте серце, без тіни гордости і

злої волї, серце, що вірить без упереджень та видить все і скрізь лише добрі сторони людий. В поведеню з людьми впадає від разу в очі той дивний чар найнїжнїйшої чемности, яким єднає собі, як то кажуть, з місця кождого без виїмку. Додаймо до того чудно глубоку і всесторонну науку, підперту сплїченим знанєм усїх живучих европейських культурних мов, а крім того клясичних мов старини і деяких орієнтальних, додаймо рідку бистроту ума і дивний дар орієнтациї, без примірну працьовитість, а до того неудавану простоту, безпретенсіональність і скромність, побожність і аскетизм та людяну вирозумілість для людських слабостий, тодї стане перед нами в цїлій величі і красї псіхе велика та ґенїяльна. — постать не буденна, неначе з криці викута, віковічна.

Такі люди родять ся раз на сотнї лїт. І справдї — від часів Острожських, Потіїв, Рутських, Кунцевичів, Сьвотрицьких і Могилів на дармо шукали би ми постатї рівної Митрополитови Андрію.

І неначе той старозавітний пророк рисуєть ся перед нашими очима величня постать Високопреосьвященого Андрея. Неначе той велит, сказали ми, ішов Він досї вперед не оглядаючись нї нащо. — неначе той велит піде Він і дальше в не знану будуччину. І не було Йому навіть часу глянути позад себе і кинути бодай оком на се, що вже минуло, що вже зроблене, що вже лягло трівким "зелїзним" капіталом в наш національний скарб. Не було часу, бо несподївано зближило ся "время люте", московська неволя...

Та Митрополит Андрей не злякав ся смертельного ворога. "Де вівцї гинуть, там нехай гине і пастир" — сказав і пішов на люті муки невмолимого ворога, — а за ним поніс ся плач і лямент мілїонів Його вірних синів і доньок, що, дасть Бог — не на дармо зносять руки до неба та благають Всемогучого Бога:

Всесильний і Времилосердний Боже! Верни нам нашого найдорозшого Батька і Вожда, спаси з лютої московської неволї та дозволь нам ще многі лїта тїшити ся і користати Його мудрим проводом...

ДО РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ КАНАДИ.

ЗОЛОТІ СЛОВА МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ГР. ШЕПТИЦЬКОГО.

НАЙБІЛЬША ПОТРЕБА.

Не знати, мої дорогі братя, мої дорогі сестри, чи може бути на сьвіті щось, чого би більше чоловікови було потреба, як сьвітла Божої науки і тепла Божої любови.

Так, як для тіла то ясне сонечко на небі, що дає сьвітло і тепло, є так для житя потрібним, що єслиб загасло, ніхто би з нас ні одної днини на сьвіті не пожив, так для душі потреба Божої благодати, що розум просьвічає і загріває серце.

Без неї наше смертне тіло, а сто раз важнійша від тіла душа не має надприродного житя і є близькою вічного затраченя.

У кого в душі сьвітить ся небесне сонце Божої благодати, той щасливий і безпечний, хотяй би не знати як тяжке мав житє.

Але хто жиє без Божої благодати в тяжкім грісї, постав єго серед розкоший і богатих цісарських палат, щастя і супокою не знайде, а єсли перед смертию не спокутує ся, пропаде на віки.

НАША МОЛОДІЖ В КАНАДІ.

Я переїхав цілу Канаду, старав ся по можности всюди б. ти і всьо пізнати. Всюди у всїх церквах одно мене найбільше вразило, що в церкві нема і половини тої молодїжи, як буває в Галичинї, хотяй би длятого, що молодцї могуть скорше женити ся, бо не мають обовязку військової служби.

Аж страх подумати, кілько соток, кілько тисяч руських дїтий, котрі зовсїм нїколи катехизму не учили ся, зовсїм не знають сьв. віри, а проте не будуть в житю християнами.

Правительство канадийське дуже дбає о школи і всюди школи закладають ся. Маємо навіть дві висші школи, в котрих старші хлопцї учать ся на професорів до наших руских шкіл по кольонїях. За основанє тих шкіл ми повинні Правительству Канадийському бути дїйсно вдячними і є надія, що з тих шкіл вийдуть учителї, котрі ревно і з пожертвованєм і добре будуть для наших дїтий в школах працювати. Знайдуть ся певно межи ними і такі, що бодай в части заступлять сьвященика, з'уміють і схотять дїтий катехизму навчити та виховати їх на християн.

Але як раз в тім найбільша трудність. Чи ті молодцї, що дїтьми майже опустили старий край і виросли, виховали ся поміж чужими, чи они самі не затратять того, що є найбільшим нашим народним добром — нашу сьвяту віру, наш сьвятий обряд, нашу мову, що єї нам наші дїди і прадїди передали? Чи поміж ними не знайдуть ся такі, котрі дадуть ся перекупити і за чужі гроші будуть поміж нашим народом нищити і псувати то, що є найцїннїйшим в нашій батьківщинї і болотом будуть обкидувати наші сьвятощі? Того я, мої дорогі, дуже а дуже бою ся...

До молодїжи в середних і висших школах.

І ти русько-українська молодїже, що в учительських семинариях і висших школах виховуєш ся на се, щоб стати провідниками дїтий, не забувайте, що Ви дїти християнс. родичів.

діти християнського народа, бороніть ся перед злими впливами чужих, котрі хотять Вам віру Вашу відобрати і ужити Вас за оруде против власного Вашого народа.

Вороги хотять народови відобрати єго народність, єго віру, єго обряд, самі не могли би нічого доказати, шукають таких, котрі би продали їм свої услуги і помогли їм знищити їм руський нарід в Канаді, знають, що о таких трудно поміж дорослими, длятого до молодіжи звертають ся. Пресвитерияни платять тим, котрі схотять до їх школи записати ся і пристати на їх віру. Знають, що коли підкопають віру, в коротці відберуть обряд і затратить ся народність. Бо, єсли в чім є надія, що наш нарід не стратить своєї мови і народности, то як раз в вірі і в обряді. Перед злими впливами бороніть же себе і товаришів.

Єсли Ваша праця має бути хосенною для народа, то мусить відповідати єго потребам. Єсли хочете мати вплив на нарід, не можете бути єму чужими, як би Ви були, єсли би Ви не знали, не розуміли, не цінили християнсько-католицької віри і нашого обряду.

Ваша задача не полягає лиш в тім, щоби діти навчити читати, писати, рахунків. Ви маєте ті діти і виховати, виробити їх характер, навчити Божий закон заховувати, родичів слухати і поважати, маєте поставити основи моральности під їх будуче житє. Не сповните сеї задачі, єсли самі не будете глубоко пересьвідченими християнами, людьми о сильних характерах і чистих совістях.

Віра загрожена.

Нігде на сьвітті не находять ся Русини в більшім небезпеченьстві о вічне спасенє, як в Канаді, бо і нігде на світі нема так завзятих і могучих противників нашої віри. Конечно напосіли ся на те, щоб наш нарід від Церкви відорвати і сотки тисячів долярів дають на сю ціль. Певно не з християнської любови, не з ревности о спасенє душ. Іде їм лиш о те, щоби Русинів запрячи до своєї цїли, а тою цїлию є знище-

не нашої сьвятої віри і нашої сьвятої Церкви. Они спостерегли ,що положене в Канаді таке, що Русини дійдуть колись до великих маєтків і будуть мати в краю велике значіне. По розуміли і те, що вже само положене і брак сьвящеників і трудности душпастирської праці є для наших людий таким утрудненем в захованю сьвятої віри і вихованю в ній своїх дітий, що і без усильної праці противників, много з наших сратить віру. Длятого надіють ся, що зможуть і всїх Русинів привести в свій табор. На жаль в деяких околицях і з деяких зглядів то їм удало ся. Потягнули за собою нещасливих людий, з котрих одні для гроша і без пересьвідченя, иньші в добрій вірі з несьвідомости віддали ся під їх провід і разом з ними зачали працювати для їх справи против нас. Небезпеченьство велике не лиш для того, що йде о преважну і найважнійшу справу, о сьвяту віру, о Церков, о вічне спасеи але і длятого, що єсли не зробимо всї що лиш дасть ся, то діти ваші, дорогі Братя, цілком затратять свою віру, свій сьв. обряд, і станутъ ворогами тої Церкви, котра їх предків боронила перед многими ворогами і спасла наш нарід від цілковитого винародовленя, станутъ ся ворогами сьв. Унії то є, сьвятої католицької Церкви в нашім греко-руськім обряді. Щоби ціль свою осягнути, взяли ся на дивні способи, котрі самі суть доказом, що їх ціль не є благородною, бо нечесними средствами, неправдою, ошуканьством не йде ся до доброї мети. Ціль ніколи не осьвячає средств.

Дбайте про дітий.

Виж родичі памятайте, що єсть вашим сьвятим обовязком перед Господом Богом працювати над добрим вихованем своїх дітий і посилати їх до школи де лишень можливо. Єсли хочете, щоб вас діти на старість шанували, щоб вас колись не виганяли з хати, дбайте завчасу о те, щоби діти добре знали і Божий закон і правди сьв. віри і щоб хотіли добре по християнськи чесно і уцтиво жити і працювати. Дбайте о них старайте ся, працюйте, бо від того залежить щасте ваше на старі літа, від того залежить і щасте ваших дітий. Бо лишень

той щасливий, хто порядним чоловіком і добре знає свою віру і після неї жиє.

І в старім краю суть родичі обовязані працювати над виховавем дітий. Але тут в нас мають в тій праці много помочи. Навіть там де родичі свого обовязку не сповнять, заступлять їх душпастир і учитель. В Канаді нема кому заступити родичів; як родичі своїх обовязків не сповнять, діти будуть злими християнами, не виростуть на чесних людий і готові колись проклинати память своїх родичів.

Вже й правительство о то дбає, щоб в кождій місцевости була школа, а радше, щоб школи були так розсіяні по заселенім фармами краю, щоб від жадної хати не було дальше до школи як півтретя анґлійської милї.

Уплине еще много часу заким будуть зорґанізовані всї школи і заким в кождій буде учитель. Але се в великій части залежить від наших людий, коли схотять мати свою школу, бо відай всюда де наші фармарі жиють есть така установа, що люди з шкільного дистрикту сами вибирають собі учителів, котрі самостійно заряджують школою, принимають учителя, укладають ся з ним о пенсию, в данім случаю відправляють его. Тож де люди більше о просьвіту і школу дбають, там і скорше буде школа і учитель буде ліпший.

Яких потреба учителїв?

Важна се річ добре дібрати учителя. Добрих учителїв буде добра наука а злих зла. Тож коли прийде ся вам укладати з учителем, добре уважайте, яким він є учителем, та запитайте і тих у котрих був, щоби знати кому свої діти віддаєте. Уважайте, щоб учитель був і нашої віри і нашого обряду. Такий то буде діти і по руськи вчити, навчить і катехізму, може научити і пісень церковних і хор в церкві заложити і утримувати, одним словом може бути таким якого потреба, що виховає ваші діти на добрих, чесних християн, на порядних людий. А як доброго учителя знайдете, то не жалуйте єму гро-

ший, платіть єму добре, бо на добру пенсию заслугує. Добра наука і добре виховане дітий то річ так важна і так цінна, що майже на ню ціни нема.

А коли не можна знайти учителя Русина, то добре питайте якої віри єсть учитель, що до вас зголошує ся. Бо єсли на те не будете зважати, а приймете когонебудь, то та байдужність о сьвяту віру і та неувага моглаби принести гіркі овочі.

Повірте приміром діти протестантови або чоловікови иншої якої секти. Нема сумніву, що з школи винесуть якусь трутину, котра вам добра в хату не принесе. Най приміром учитель в школї висьміває який з наших обрядів от хотяйби лишень водосьвятіє. Єже то може в серци дитини приняти ся, дитина може поволи научити ся легковажити сьв. обряд, тай церковні устави, тай народні звичаї.

Вже не то, що їх не розуміє, може не розуміти, а єще цінити, але вже легковажить, але вже сьміє ся, а єще крок наперед, і цілком відкине. А щож доперва сказати о тім, єсли би учитель хотів свою віру над все захвалювати, до своєї віри тягнути а може наш обряд і нашу віру понижати в очах дітий Кождий видить, яке з того виходить небезпеченство. А єще гірше буде, єсли учитель стане впоювати в діти цілковиту байдужність на все, що Боже, на все що до віри відносить ся. Як стане захвалювати ось таку. не знати як сказати, чи релїґію, чи цілковиту безвіру як пр. "що в житю нема річи важнїй шої від гроший, як хто має гроші, то всьо має, а решта пусте, от коби много житя ужити. коби обовязки легкими зробити". або знова таке: "що кожда релїґія однаково добра, чи однаково непотрібна, от старі забобони тай тілько"; або знова: "не знати, як то Ісус Христос вчив, не знати що правда в сьвіті".

Кождий видить, що хотяйби професор не часто сказав таке або подібне слово, то оно все таки душам дітий поволи шкодить, підкопує то найбільше добро, яке нам Бог дав, а яке нам наші батьки лишили, підкопує віру, підкопує привязане до

народности, до обряду, а місто щось доброго подати, піддає душі трутину сумніву, насьмішок, байдужности і якоїсь новости ,що може подобає ся а добра не принесе.

Єще старша молодіж лекше оборонить ся перед такою пропаґандою фалшивої науки, але і старші хлопці все суть наражені на правдиве небезпеченство для душі. Для того як маєте своїх синів віддати до висшої школи, тож уважайте, щоб була або школа католицька або єсли такої нема, щобисьте хлопців добре пильнували і добре перестерігали перед злим впливом непевної науки.

А коли принимаєте учителя, добре питайте, якої він віри? Бо коли не може бути нашої народности і нашого обряду, то бодай, щоби був тої самої віри, що ми, т. є. щоби був католиком.

Будьте добрими горожанами.

Бог дав вам в Канаді много дочасних дібр. Уживайтеж їх добре і будьте Богу вдячними; вірністю і любовю відплачуйте ся Єму за Єго дари.

Будьте вдячними для краю, котрий вас приняв і дав вам можність нового, ширшого і лучшого житя. Будьте добрими горожанами Канади, будьте правдивими, щирими і добрими канадийцями. Не забувайте бесіди, яку вам діди і прадіди передали в спадщині. Держіть ся всїх добрих старих руських звичаїв. Не встидайте ся анї руської мови, анї руського обряду, голосно признавайте ся до того, що ви Русинами, лиш старайте ся поступованєм своїм з'єднати і собі і народови поважанє і славу у людий. Анї наш обряд, анї наша бесіда не перешкаджає вам в нічим бути добрими, привязаними до краю і о добро краю дбалими горожанами Канади.

Жиєте під панованєм короля Анґлії будьтеж для него щирими і добрими підданими. Жиєте під свобідною і мудрою управою краєвого і провінциональних правительств. Шануй теж управу і устави Канади. Виконуйте також всї права свобідних горожан; беріть уділ в житю публичнім і політич-

нім. Розвагою, солїдарностию, сильними пересьвідченями і привязанем до сьв. віри можете зеднати руському народови і славу і силу. Не лишень для себе, але і для цілої Канади можете примнажати дочасного добра, бо чесна праця кождого горожанина є добром цілого краю, а праця публична і політич на має на оці передовсїм загальне добро всїх, а на другім місци добро кождого з окрема.

А у всїх працях і змаганях перед всїм старайте ся о поміч з неба, не забувайте, що "всяко даяніє благо і всяк дар совершен свише єсть сходяй от Отца світов" (Яков I,17). В Божих руках ціла наша будучність, в Божих руках наше щастє і наше житє. З Божим благословенем і Божою ласкою можемо всьо осягнути, а без Бога нїколи до нїчого не дійдемо. Любім Єго, служім Єму вірно, щобисьмо колись могли оглядати безконечну красоту Єго лиця і могли з ангелами і сьвятими Єму славу, честь і поклонене возсилати Отцю і Сину і сьв. Духу, нинї і присно і во віки віков. Амінь.

† Андрей Митрополит.